

A la recerca del tronc comú

Les històries nacionals, narrades des de finals del segle XIX, han servit per donar sentit a la construcció d'un sentiment de col·lectivitat per a molts dels països europeus. La cerca d'un passat, d'un origen ètnic comú, ha alimentat i construït diferents discursos nacionals al llarg d'aquests dos segles. En ocasions amb interpretacions diferents sobre l'origen i l'esdevenir nacional d'un mateix territori.

Pau Viciano, professor d'història de la Universitat de València, analitza les diferents narracions que la historiografia ha

fet d'un mateix fet i com les nacions han escollit i interpretat la història de diferents maneres segons les èpoques o les influències ideològiques del moment, per tal de construir unes identitats nacionals concretes.

Així, per exemple, en la construcció del nacionalisme francès s'han interpretat els fets històrics de manera que els diferents orígens nodriren discursos nacionals diferents. Per una banda, la França originada per l'aparició dels francs, un poble germànic convertit al catolicisme pel rei Clodoveu i identificat amb l'aristocràcia i la noblesa. Els francs havien estat els primers en construir un regne independent després de la caiguda de Roma i la seua dinastia havia configurat el sentiment nacional francès a partir d'aquesta tradició. A la França revolucionària de finals del segle XVIII i principis del XIX, el passat franc no podia englobar les classes socials que ara estaven composant el nou mapa de la societat burgesa. Les noves classes s'identificaven amb el passat gal. Una manera de fer front al passat franc, vinculat a la societat de l'Antic Règim i a la dinastia dels reis de França, era buscar en la figura de Vergincetorix (el guerrer gal que es resistí a la invasió romana), el símbol dels orígens de la nacionalitat francesa. Aquestes dues concepcions sobre l'origen de la nacionalitat francesa tenia una clara lectura social. Així,

DES DE TEMPS IMMEMORIALS

PAU VICIANO

COL·LECCIÓ «ARGUMENTS», 15

214 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2003

durant tot el segle XIX, els nostàlgics de la monarquia continuaven sostenint en la figura del rei franc Clodoveu l'origen

de l'esperit nacional francès.

A més del cas francès, aquest assaig fa també un especial esment a les discussions produïdes a l'Espanya decimonònica. La recerca d'un tronc ètnic originari com' motivà també part de les diferències entre la construcció del discurs nacional espanyol i el català. Per al filòsof espanyol José Ortega i Gasset, per exemple, la diferència entre els esperits nacionals de França i Espanya, tenien a veure amb les diferents qualitats i característiques dels pobles germànics que els havien ocupat a la fi de l'Imperi Romà i no pel diferent passat, gal i ibèric respectivament. Per als intel·lectuals catalans com Enric Prat de la Riba, les arrels iberes eren fonamentals en el procés de fundació de la nacionalitat catalana, com passava en el nacionalisme francès amb els gals. Així, el substrat ibèric, havia permès d'assimilar de manera original i creadora el llegat llatí, per donar lloc a la llengua i a la nació catalanes. Finalment, cal fer notar les reflexions de l'autor en les actuals discussions mantingudes al voltant de la insistència de bona part dels historiadors peninsulars en trobar en la història els recursos per a la construcció d'un discurs sobre la nacionalitat espanyola. Discussions que afecten també la configuració dels *currículums* escolars i de tot el sistema educatiu de l'Estat.

Pau Caparrós

A la deriva en un món convuls

Pasqual Mas, un dels escriptors més solvents de les lletres valencianes, treu al carrer un volum amb els articles apareguts des de 1996 al 2000 a les publicacions periòdiques *El periòdic* i *El Punt*. Setanta-set textos que repassen l'actualitat i les preocupacions d'aquest autor castellanenc.

A LA DERIVA

PASQUAL MAS

COL·LECCIÓ «XÈNIUS», 5

162 PÀGINES

EDITORIAL SET I MIG, BENICULL DEL XÚQUER, 2003

Ho deia justament a aquesta mateixa publicació ara fa més d'un any. A l'articulista valencià tan sols se'l deixa, ara per ara, ocupar les perifèries dels tabloids, tacar una petita porció de paper entre notícies referides a les amenitats de caràcter local. Em referia, és clar, a aquells autors que temptaven, escrivint en vernacle, les pàgines de les grans capçaleres en castellà amb llurs articles.

I la veritat és que fins i tot això resulta un fet ben insòlit, vull dir, trobar un articulista en valencià a la majoria dels diaris de gran tirada. Comptat i debatut i descartada aquesta possibilitat, les opcions són ben minses i no només al País Valencià. La situació lingüística no dóna per a massa alegries mediàtiques, tot i que sempre hi ha les excepcions. *El Periòdic*, posteriorment *El Punt*, són, juntament amb *El Temps*, algunes de les poques opcions comu-

nicatives en les quals no pocs columnistes han tingut la gosadia d'aparèixer amb la bona fe d'arribar a un públic lector més o menys ample. El cas és que la qualitat i dignitat del producte res té a veure amb les seues possibilitats reals de treure cap en el mercat i, per tant, de difusió i que ningú, per favor, faça interpretacions interessades. Donar suport a aquestes publicacions hauria de ser un deure civil i disculpeu-me l'exageració.

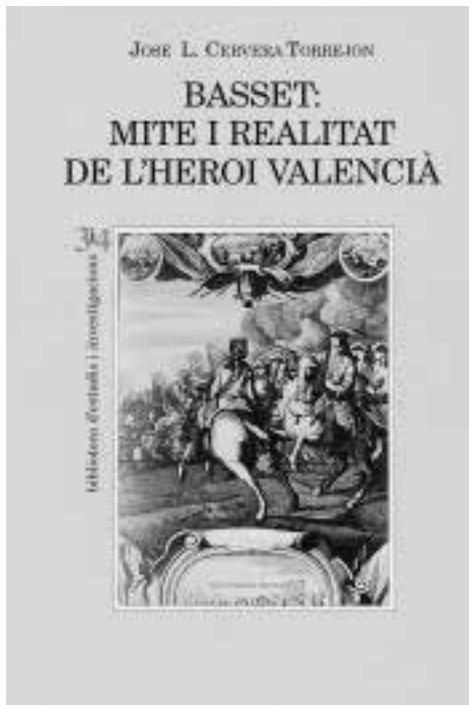
Com vulga que siga el fet que un llibre haja recollit els articles de Mas augmenta i reforça les possibilitats que aquests ensopeguen amb un lector qualsevol i, per tant, que siguen d'algun profit, que supose que deu ser una de les voluntats del seu autor. Tant de bo es faça bona l'avinentesa, perquè a dir veritat *A la deriva* és un bon llibre. Mas repassa llurs preocupacions morals, observacions, sospites, indagacions i indignacions, descobertes, amb una prosa minuciosa, ben apamada, tribut amb tota certesa del seu bon fer com a escriptor. L'autor no s'entreté en erudicions gratuïtes o en intrincades reflexions filosòfiques i opta per abordar les qüestions amb gosadia, ben sovint tirant mà de l'observació, de l'experiència directa. Això fa dels seus articles prosa viva, bategant, i el situa

en la perspectiva d'un autor modern. Mas, juntament amb Ballester, Gari o Domínguez per citar-ne només alguns, forma part d'una generació de columnistes escriptors amb una preparació sòlida i una bona factura literària. Pasqual Mas és autor de diversos poemaris, entre d'altres *Bitàcola* (Premi Martí Dot, 1985), *Els mots comunicants* (1994) i *Biblioteca de Guerra* (2002). Aquest autor nascut a Almassora en 1961 s'ha donat a conèixer, però, els darrers anys com un dels nous escriptors de la narrativa valenciana. Com a novel·lista ha publicat *La confessió* (1993), *Sant en fals* (1997), *Pavana per a un home sense nom* (Premi ciutat de Sagunt, 1998) i *La cara oculta de la lluna* (Premi Enric Valor, 2000). Mas és també dramaturg i ha conreat l'assaig en el camp de la crítica literària, de la qual és especialista.

Francesc Viadel

Vida i tragèdia d'un heroi valencià

L'autor recupera la figura de Joan Baptista Basset, un militar de l'exèrcit imperial de la cort de Viena, nascut a Alboraia, el qual va intervenir en la conquesta de Gibraltar, en la rebel·lió del regne de València contra Felip V i, finalment, en la defensa de la ciutat de Barcelona contra les tropes borbòniques.

BASSET: MITE I REALITAT DE L'HEROI VALENCIÀ

JOSÉ LUIS CERVERA TORREJÓN

COL·LECCIÓ «BIBLIOTECA D'ESTUDIS I
INVESTIGACIONS», 42

236 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2003

La biografia que sobre Joan Baptista Basset i Ramos, un militar valencià de la cort de Viena, ha escrit José Luis Cervera Torrejón, ens aporta noves dades per entendre la figura de l'heroi valencià, un personatge polèmic que va tenir una vida tan plena d'aventures com tràgica. Ens trobem, doncs, davant d'una biografia que ens aporta molta llum sobre aspectes no gaire coneguts.

En primer lloc, l'autor tracta d'esbrinar els seus orígens i la seua incorporació a l'exèrcit imperial. Ens adonem que continuen havent nombrosos aspectes foscos de la seua vida, encara que l'autor ha tractat de donar sempre una visió de conjunt fonamentada en les poques dades que es conserven.

Un segon aspecte que cal destacar és que l'autor, un coronel d'enginyers, ens dóna una interpretació de les qüestions militars molt acurada, cosa que ens permet endinsar-nos en temes que nor-

malment desconeixen els historiadors. Acaba concloent que Basset fou un excel·lent militar en la seua època, el que explica que arribés a ésser general de l'exèrcit imperial i, el 1703, acompanyés a la cort de Carles III d'Àustria en el seu viatge a Lisboa per a recuperar el tron espanyol.

Com a militar va intervenir en nombrosos escenaris. Però pel que fa a la Corona d'Aragó, la primera vegada que va estar com a militar fou en 1695, quan va acompanyar al príncep Jordi de Hessen-Darmstadt a Catalunya per tal de defensar-la dels exèrcits francesos. Allí va romandre fins 1701.

La segona intervenció com a militar fou en la Guerra de Successió a la corona espanyola. La seua intervenció comença en la conquesta de Gibraltar el 1705, d'on va arribar a ésser governador. Mesos després, Basset embarca en l'armada que es dirigeix a Barcelona i desembarca a Dènia, la qual va reconèixer a Carles III com a rei. L'autor confirma que l'acció de Basset fou una iniciativa personal seua que mai no va tenir el suport de la cort de Carles III. Basset va aconseguir que en pocs mesos la gran majoria de les poblacions valencianes reconegueren com a rei a Carles III, però com constata l'autor, la Guerra de Successió valenciana fou més una revolta popular que una

campanya militar. Evidentment, la cort de Carles III i els estaments valencians no anaven a permetre que una revolta popular qüestionés el règim polític vigent. Això explica que en juny de 1706 fóra detingut a Xàtiva per les tropes angleses i posteriorment empresonat amb falses acusacions.

La batalla d'Almansa, en la qual no va intervenir Basset per estar empresonat, féu que Carles III l'alliberés de nou i aleshores es va dirigir a Dènia, on va tenir un enfrontament amb altres militars i va tornar a ésser processat a Mallorca. Quatre anys després, en 1711, Carles III abandonava Barcelona definitivament vers Viena i li va tornar tots els seus honors. Basset fou un dels principals defensors de la ciutat fins que va caure en setembre de 1714, essent empresonat a Ondarrabia, d'on fou alliberat el 1719 per tropes franceses. Ací s'acaben les notícies sobre Basset, ja que a partir de llavors no se'n sap res més. Com hem dit al principi, el llibre és una bona aportació sobre l'heroi valencià, però encara resten aspectes per conèixer.

Francesc Torres

Topografia de la Tipografia

Aquest detallat estudi sobre el Constructivisme a l'URSS ens confirma que actualment segueix vigent el codi expressiu que aquest heterodox moviment inventà: la conjugació d'imatges i lletres; però també ens mostra que hem transmutat el sentit originari d'un llenguatge que volia transformar la societat.

CONSTRUCTIVISMO EN LA URSS.
TIPOGRAFÍAS Y FOTOMONTAJES

CLAUDE LECLANCHE-BOULÉ.

PRÒLEG DE JUAN MANUEL BONET

TRADUCCIÓ DE ROSA VERCHER GONZÁLEZ.

TRANSCRIPCIÓ DEL RUS
D'INMACULADA SÁNCHEZ MUÑOZ

273 PÁGINES

EDITORIAL CAMPGRÀFIC, VALÈNCIA 2003

La jove Editorial Campgràfic ha publicat enguany amb molta cura *Constructivismo en la URSS. Tipografías y Fotomontajes* de Claude Leclanche-Boulé, un estudi exhaustiu de l'heterodox i ahora complex moviment avantguardista que es donà a l'URSS durant els anys vint del darrer segle. L'autora, historiadora de l'art i investigadora de les revolucions estètiques dels països de l'est al començament del segle vint, escriu aquest llibre amb un llenguatge a l'abast de tots.

L'assaig té una estructura que permet llegir i comprendre cada capítol com un tot amb independència de la resta, però això no vol dir que refusem una lectura lineal. De fet, podem resumir el llibre en els següents punts: el prefaci és una advertència per a tots aquells que funcionen amb clics; l'autora critica la visió unívoca que ens han ofert del constructivisme, dominada pels models

del disseny i de l'arquitectura funcionalista. Per a ella, aquest moviment és un projecte subversiu de transformació de la societat, hereu del futurisme, que es recolza en la creativitat i en la invenció com a valors estètics suprems.

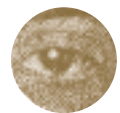
És en la introducció on s'estableixen les pautes per comprendre la dimensió d'aquest fet artístic i social. La conjunció de la tipografia i el fotomuntatge, és a dir, de lletres i d'imatges suposa un camp infinit de creació; és d'aquest joc experimental d'on va eixint una nova forma expressiva, però arrelada en la tradició iconogràfica bizantina.

La anàlisi del nou codi d'expressió respon al gruix del llibre. Les bases teòriques d'aquest moviment són ben poques, com explica Claude Leclanche-Boulé, l'absència de textos teòrics era conseqüència d'un refús que aquells artistes manifestaven contra una possible normativització de la creació. Però és clar que encara que siguen pocs els manifestos, com el que va escriure el Lisitski o Gustav Klutskis, sí existeix un *modus operandi*: des dels primers treballs queda clar que el principi de la construcció predomina en detriment de la composició renaixentista i que es treballa amb materials reals en un espai també real, tot abandonant el cavallet, ja que existeix una preocupació

per la materialitat de les obres i pels components materials (color, línia, superfície...). Aquesta ruptura amb el sistema espacial renaixentista, és a dir, el d'un espai unitari i jerarquitzat amb un únic angle de visió, condueix a un complex sistema de signes, que molts estudiosos de la matèria han interpretat erròniament –seguint la lectura de l'assaig– en el seu vessant més formal. És evident que aquesta nova composició de l'espai, entès ara com un espai frontal sense perspectiva i amb molts angles de visió, té un objectiu, organitzar la vida: «el objeto para el arte constructivo no es aquello que embellece la vida sino lo que la organiza».

Aquest assaig que analitza meticulosament la nova sintaxi que proposaren els avantguardistes russos tot ajudant-se d'una gran quantitat d'imatges que faciliten la comprensió de l'ambiciosa amplària d'aquest moviment, ens recorda la mestria d'altres i posa en evidència l'actual desert creatiu pel que fa al cartellisme i, encara més, en època d'eleccions polítiques.

Nieves Avilés

Els sabors de la memòria

La nord-americana Mary Farrell ha bastit un viatge per la seua identitat particular i la col·lectiva que representa a través dels sabors. No es tracta de cap llibre de cuina, sinó d'unes peculiars memòries bastides sobre els sabors com a punts de referència.

CRÊPES AUX BANANES

MARY FARRELL

PREMI D'ASSAIG CIUTAT DE VILA-REAL, 2002

COL·LECCIÓ «GLOSSARI IDEES LITERÀRIES», 4

92 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2003

Per a aquesta professora de traducció i de literatura anglesa i nord-americana a la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana, nascuda a Maryland el 1941, i que es doctorà amb una tesi sobre la influència del te en la cultura britànica, els sabors li han servit d'original excusa i de brillant camí per a desenvolupar una mena de memòries sensorials dels vora seixanta anys de periple vital, a una banda i l'altra de l'Atlàntic. Farrell, amb un llenguatge plàstic, quasi tangible, de gran riquesa, ens ofereix mitjançant els referents de diferents aliments i sabors (el cafè, les cebes, el gelat, etc.) o indrets geogràfics (Nova Orleans, Chicago, el país bíblic tarragoní, etc.) un recorregut per la pròpia biografia associada a aliments i a maneres de veure i de sentir el món. No es tracta d'un llibre de cuina, ni de viatges, ni tan sols d'una autobiografia o cap tractat de sociologia alimentària, sinó d'una barreja sublimada, admirable i amb un peculiar i

agraït sentit de l'humor de tots aquests gèneres, passats pel sedàs immarcescible de l'evocació, oscil·lant entre el més pur estil villalonguïà i el de Pla en tot allò referit a les descripcions culinàries. Sempre amb observacions agudes, punts de vista suggerents i anècdotes impagables, Mary Farrell repassa, semblantment a com Proust encabia tot Combray dins la seua tassa de te fumejant, la seua vida –i és aquesta una vida que hauria pogut haver estat mampresa a escriure a la pàgina següent d'on acabava *A Life of One's Own* de Gerald Brenan, per cert– a través dels sabors, dels gustos i de tot el que implica veure el món i saber-se'n part; una part sempre àvida de noves cerques, de nous descobriments en un autèntic *tour de force* contra les pròpies limitacions de la memòria, tot bastint una filigrana de regust –insistim– proustià i detallista fins causar la delícia del lector.

D'aquesta manera, la notable capacitat d'observació i d'evocació, de suggeriment –quasi fins el punt d'obrir la gana– de Mary Farrell ens traslladen fins els ulls, les flaires, els tactes, les sensacions que rescata d'un passat proteic, multiforme i extens per a recrear un món bigarrat i cosmopolita, ensems que íntim i casolà, sobre els gusts, els sabors, els aliments o els llocs que li han estat propicis.

En la nostra literatura no han sovintejat, amb alguna honrosa i colossal excepció, els autors que hagen triat aquesta via diguem-ne inhabitual d'explicació del món. Per a aquells que com Rilke s'apliquen a estimar l'inconegut, l'*empelt* d'aquesta professora nord-americana resulta més fresc, valuós i cordial encara. Enmig de tant d'assaig amb tints de salvapàtries hedonista, de tanta literatura esotèrica per a un país que naufraga, el lector agraeix –almenys un servidor de vostès– trobar una prosa tan *cool* com la de Mary Farrell. Bon profit, doncs.

Alexandre Navarro

Beethoven: les notes del silenci

La sordesa del músic li abocà a omplir el silenci amb l'escriptura de 136 quaderns amb notes i converses. Ara ja podem llegir-ne tres més (del set al nou) en castellà, publicats en la col·lecció *Rescate* d'Edicions Ellago, inèdits fins ara en qualsevol llengua que no fora l'alemanya.

CUADERNOS DE CONVERSACIONES 3

LUDWIG VAN BEETHOVEN

TRADUCCIÓ JUAN JOSÉ PRIEGO

COL·LECCIÓ «RESCATE»

195 PÀGINES

ELLAGO EDICIONES, CASTELLÓ, 2003

Una de les novetats literàries d'enguany és la publicació del tercer volum de *Cuadernos de conversaciones* de l'alemany Ludwig van Beethoven (1770-1827), més conegut per la seua producció com a músic. L'editorial castellonenca Ellago continua la seua heròica trajectòria, ja iniciada amb l'edició del primer i del segon volum del quaderns, per primera vegada traduïts al castellà de la mà de Juan José Priego. Es tracta d'un document insòlit en la història de la música, que fins ara només es coneixia per referències, i que l'autor de la «novena simfonia» no tingué més remei que escriure: la sordesa que va patir li obligà a agafar la ploma i anotar les impressions i les converses, durant els últims deu anys de la seua vida.

Beethoven adoptà l'escriptura com a vincle amb la realitat exterior. Els quaderns reuneixen notes seues, observacions o preguntes per escrit que li feien diferents persones que l'envoltaven: comentaris filosòfics, reculls de premsa o simplement operacions aritmètiques, en són alguns exemples.

Tots aquests documents ajuden a conèixer el músic des d'una visió més humana i pren distància d'aquelles biografies que han creat més bé un mite: la vida privada que es desvetla pà-

gina a pàgina trenca amb la figura hostil que ens hi ha arribat.

Aquest tercer volum, seguint la mateixa estructura dels dos volums anteriors, recull tres quaderns, del set al nou, que abracen el període de temps comprés del 22 de gener al 19 de març de 1820. En aquests es tracten els temes següents: el procés per obtenir la tutela del seu nebot Karl, les informacions de Blöchlinger –director del centre on estudia Karl– sobre l'educació d'aquell, converses més informals en les tavernes sobre vins o el joc de la loteria. Altres comentaris tracten assumptes relacionats amb els esdeveniments històrics del moment (la inoperància del sistema absolutista de Ferran VII a Espanya), l'economia del músic o les composicions que està preparant durant aquests dies («La Missa Solemnis», l'oratori «La victòria de la creu» o «La novena simfonia»).

Donat el caràcter improvisat i heterogeni de les anotacions, el llibre és de naturalesa fragmentada i gens fàcil de comprendre. Però això no li lleva l'interès i el valor que puga tenir per tots aquells que vulguen assolir un coneixement més ample de la persona que fou el gran músic Beethoven.

Nieves Avilés

Una quarta via?

«Què són –què som– els valencians?», es preguntava Joan Fuster el 1962 en *Nosaltres, els valencians*. Per a Josep Solves, les respostes a la qüestió han nodrit des d'aleshores un debat «essencialista», on ha estat absent la perspectiva sociològica.

EL PENSAMENT NACIONALISTA VALENCIÀ.
UNA DISCUSSIÓ SOBRE LA IDENTITAT

JOSEP SOLVES

PRÒLEG DE SALVADOR GINER

IX PREMI FRANCESC FERRER PASTOR
D'INVESTIGACIÓ (2002)

COL·LECCIÓ «FRANCESC FERRER PASTOR, INVESTIGACIÓ», 10
197 PÀGINES

EDITORIAL DENES. PAIPORTA, 2003

Solves és un professor de periodisme interessat en els estudis sobre la qüestió nacional, un tema que va investigar profusament en la seua tesi doctoral i al qual torna ara en *El pensament nacionalista valencià* amb un format més accessible per al lector.

El llibre reuneix les principals aportacions bibliogràfiques i els debats que durant els darrers quaranta anys han abordat la identitat cultural o la identitat nacional dels valencians. L'autor intenta «entendre la discussió mateixa i les seues derivacions» i revisa de manera sistemàtica i exhaustiva els principals escrits publicats sobre la qüestió valenciana per comprendre «com s'ha produït la discussió».

Obri el volum un capítol introductori sobre el nacionalisme i sobre les tendències sociològiques contemporànies –marc teòric on s'insereixen les anàlisis de les pàgines següents–, i deixa pas als primers valencianismes des de la

Renaixença fins a *Nosaltres els valencians*. Del nou nacionalisme dels anys seixanta i setanta es passa al sorgiment del blaverisme i de les discussions identitàries dels anys vuitanta. El text acaba amb les aportacions de les acaballes del segle xx i amb les conclusions de l'autor. Un interessant quadre panoràmic permet visualitzar la correlació entre el context històric, les onades del nacionalisme i la bibliografia general i valenciana sobre la qüestió.

Josep Solves reclama la necessitat que el debat identitari valencià es despulle dels discursos doctrinals i recupere el seu caràcter acadèmic, una perspectiva que identifica sobretot en els treballs de Rafael Ninyoles, en alguna part dels de Joan Francesc Mira i d'Alfons Cucó i en altres estudis menys coneguts de Juan A. Pérez o d'Andrés Piqueras. A pesar de reiterar que no vol participar directament en la discussió sobre «la qüestió valenciana», la pretesa imparcialitat de Solves –que apel·la a les ciències socials perquè hi intervinguen desapassionadament– deixa entreveure també les seues preferències. Per exemple, quan acusa d'una certa ideologització la història i la sociologia per dir que «l'assaig ha eclipsat l'estudi», com si les fronteres que separen ambdós registres estigueren clarament dibuixades. O

quan reclama una reflexió nova, pròpiament sociològica –una quarta via?–, amb actituds «més moderades i dialogants» per a buscar solucions a un conflicte, com si les alternatives existents, les fusterianes, les blaveres o les de l'anomenada tercera via, compartiren en idèntic grau estils o fonaments doctrinals impropis de l'acadèmia.

Amb tot, la resposta polifònica que el treball dóna a «Què som els valencians?» és una nova fita imprescindible a què caldrà recórrer per a prosseguir un debat encara obert. L'encomiable esforç que Josep Solves ha dedicat a la qüestió no s'hauria d'aturar ací.

Rafa Miralles

Una mica d'higiene sobre el valencià

El valencià és una llengua diferent? és un intent d'explicar a un públic ampli la identitat lingüística del valencià. L'autora exposa les característiques del context que fa possible la instrumentalització política de la identitat de la llengua i en denuncia la manipulació política i ideològica.

EL VALENCIÀ ÉS UNA LLENGUA DIFERENT?

MARIA JOSEP CUENCA

COL·LECCIÓ «ARGUMENTS», 16

171 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2003

L'objectiu d'aquest llibre és oferir, a un públic ampli, una resposta a la pregunta que es planteja en el títol. Evidentment, el lector habitual no hi trobarà res de nou, ja que aquesta obra està pensada per a la gent que no llegeix habitualment –un públic ampli–, per a la qual aquesta pregunta no és gens retòrica. Pensant en aquest públic, l'autora ha tractat d'aconseguir un estil planer, que segueix la forma d'un diàleg amb el lector. Per això recorre molt sovint a la narració d'anècdotes o d'històries personals que il·lustren i expliquen els diferents punts de l'exposició. De fet, la primera de les quatre parts en què es divideix aquest llibre es titula, precisament, «Narracions», i inclou des d'una breu història sociolingüística de la pròpia família de l'autora fins a reconstruccions de les inefables converses en el taxi –amb el taxista– sobre el valencià. Aquesta primera part marca, així,

el to general de l'obra, deliberadament apartat de l'academicisme i de l'erudició. La segona part –«Contextualitzacions»– discuteix alguns dels temes que formen part del debat ideològic sobre el valencià: des del nom de la llengua a l'ús que es fa del terme «nacionalisme», passant per la problemàtica de les llengües en l'Europa comunitària i pel lloc del nacionalisme valencià en aquest panorama global. La tercera part –«Reflexions»– se centra en l'anàlisi –i en la denúncia– de la manipulació ideològica que suposa la contraposició del «valencià» al «català», i en repassa algunes de les últimes manifestacions, entre les quals l'autora destaca la fundació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la censura dels currículums escolars o el requisit lingüístic dels professors. La quarta i última part porta per títol «Explicacions»: explica els conceptes de llengua i dialecte, els d'estàndar i registres lingüístics, la relació entre la norma lingüística i l'escola... És segurament la part més útil i més clara per introduir una mica d'higiene mental en les converses sobre el valencià. Com l'autora declara en la introducció, aquesta obra es pot definir «com una visió personal, un diàleg amb el lector, sobre la realitat sociolingüística valenciana actual». Ara, convé advertir

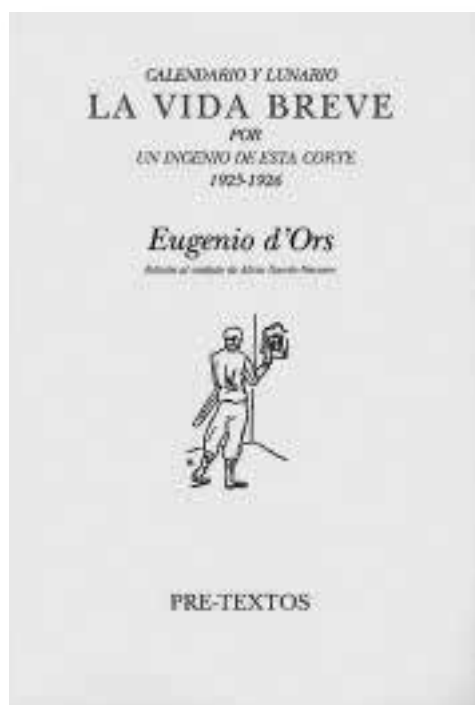
que per «realitat sociolingüística» Maria Josep Cuenca entén el discurs ideològic sobre la llengua –o contra la llengua– més que no l'anàlisi dels factors socials que expliquen i en última instància determinen aquesta realitat sociolingüística, la qual també inclou, és clar, aquest mateix discurs que l'acompanya. *El valencià és una llengua diferent?* es centra així en l'anàlisi de la instrumentalització política de les diferències del «valencià» amb el «català»; s'hi refereix a les seues últimes manifestacions i revisa les característiques del context que la permeten. La limitació –l'inconvenient– d'aquest enfocament és que tendeix a presentar com a causa del conflicte lingüístic valencià el que en realitat no és més que un símptoma d'un problema més profund i decisiu. De tota manera, l'autora no deixa d'assenyalar que forma part de la maniobra fer creure que el conflicte lingüístic valencià consisteix, precisament, en aquesta «polèmica» sobre si el valencià és o no és català.

Enric Iborra

Glossari cortesà

Aquest volum –il·lustrat amb fotografies de personatges, quadres, caricatures i, a més, dibuixos del mateix d'Ors– aplega les notes que van aparèixer en la revista «Blanco y Negro» entre 1925 i 1926. És un mosaic de la vida social, artística i cultural protagonitzada, sobretot, per personatges aristocràtics, diplomàtics i intel·lectuals d'aquell moment històric.

EUGENIO D'ORS, CALENDARIO Y LUNARIO. LA VIDA BREVE
POR UN INGENIO DE ESTA CORTE. 1925-1926

ALICIA GARCÍA-NAVARRO (ED.)

409 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2003

El 1923 Eugenio d'Ors abandona Barcelona per traslladar-se i instal·lar-se a Madrid. Hi havia pel mig, com és sabut, una ruptura en la seua peripècia intel·lectual. Durant les dues primeres dècades del segle XX, havia estat una figura rellevant, imprescindible, diríem, de la vida cultural catalana en català. Amb les seues glosses en «La Veu de Catalunya» s'havia revelat com un escriptor i un pensador suggestiu, brillant, agut, atent al que anomenava «les palpitations del temps». I, d'una manera especial, de les del procés constitutiu de la cultura i de la vida cívica catalanes, que ell va orientar i examinar amb un alt grau d'exigència i d'ambició. Era el *noucentisme* que s'havia posat en marxa i que ell animava. De més a més, va estar involucrat decisivament en les empreses culturals que Prat de la Riba va crear. Aviat Eugeni d'Ors, aleshores Xènius, esdevingué el «Pancarta», el «Mestre»... Un fet anecdòtic, però, el va

fer caure del pedestal, o, si es vol, en va baixar enrabiàt. I se n'anà a Madrid, on seria ja Eugenio d'Ors. El *Glossari* continua, en castellà, amb el *Nuevo Glosario* i el *Novísimo Glosario*...

«Blanco y Negro» publicà, entre 1925 i 1931, dues sèries paral·leles a la de les glosses de l'«ABC»: «Monitor estético y Grande Museo del mundo», que firmarà amb el pseudònim de «Monitor» i «La vida breve», signada per «Un ingenio de esta corte». Aquesta última, però limitada als dos primers anys, és la que, ara, l'editorial Pre-textos acaba de treure a la llum, ja que no s'havien recollit abans en forma de llibre.

La recuperació d'aquest aplec de textos és oportuna i interessant. Sempre resulta gratificant llegir les proses orsianes. Aquestes últimes, tenen l'esperit i l'estil inconfundibles de don Eugenio. El que les caracteritza d'una manera especial és el fet que ens trobem amb un glossador més explícitament «mundà», dedicat a escriure la petita crònica de la vida social i cultural de la «Villa y Corte», que s'eixampla, de vegades, més enllà, per continuar-la en els mateixos medis socials, a París i Venècia especialment.

És el món en què tan a gust es trobava Eugenio d'Ors: tertúlies als salons de l'aristocràcia, concerts, exposicions, conferències –amb noms il·lustres–, formes de comportament de la vida de la noblesa, l'hora del te i l'hipòdrom, el golf i la indumentària –el problema,

per exemple, del «peinado en melena corta»–, el teatre i els festivals, els encontres socials i el moblatge d'una estança selecta. *La vida breve* s'hauria pogut també titular *La vida aristocràtica*, o cortesana.

D'Ors, però, no entra en *chismes* i particularitats. Ho conta tot d'una manera evasiva, el·líptica, abstracta. El que narra esdevé fugaç, més encara perquè ho descriu amb un estil deliberadament efímer. Hi ha el flirt elegant o divertit, l'apunt d'un ambient, la remarca brillant. I, sempre, el to, el toc classicitzant, tirant a preciosista, amb incrustacions d'expressions franceses...

Ell mateix s'apunta en aquesta direcció, quan diu, posant en contrast el *highbrow* i el *lowbrow*: el primer «revela y sintetiza, en su gesto despectivo de alzar las cejas, el plano de superioridad en que se coloca sobre el mundo entero de cosas vulgares y corrientes, de las cuales se finge, para peor desvalorización, sobre ignorante, sorprendido. *Highbrow* es el quintaesenciado, el esteta, el maníaco en la asepsia del lugar común (...), es el difícil, el remilgado, el que «está de vuelta», el que «está en el secreto», y, sobre su información avanzada, refina y pedantea a la vez». Autoretrat irònic, certament, és a dir, distanciat i un poc de biaix. Al capdavant, li agradava ser una mica enigmàtic.

Josep Iborra

Majoria d'edat de la cultura i de la recerca

Els historiadors Albert Balcells i Enric Pujol presenten el primer volum de la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*, que constitueix una radiografia detallada i ben documentada de la institució, des de la seua fundació, l'any 1907 fins la difícil etapa de la represa, l'any 1942.

HISTÒRIA DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. VOL. I
(1907-1942)

ALBERT BALCELLS I ENRIC PUJOL

COL·LECCIÓ «RECERCA I PENSAMENT», 16

394 PÀGINES

EDITORIAL AFRERS, CATARROJA, 2002

El Noucentisme representa un moviment cultural, literari i polític que aconsegueix canalitzar, vehicular i organitzar esforços al voltant d'una sèrie de fites indispensables per a l'assoliment de la majoria d'edat d'una cultura nacional moderna, competitiva i competent. L'Institut d'Estudis Catalans esdevé la materialització d'una d'aquestes fites i representa la voluntat d'institucionalització de la cultura i de la recerca catalanes. Aquest procés d'institucionalització ha de ser entès necessàriament en un sentit positiu, ja que significa la dotació dels recursos econòmics i humans necessaris per aconseguir la inserció de la cultura catalana dins del circuit internacional, amb totes les implicacions que això comporta. Segons els autors de l'estudi, la necessitat de la creació d'un institut de recerca modern era una reivindicació constant del sector intel·lectual català des de pràcticament

l'inici de la Renaixença. La fundació de l'Institut el 18 de juny de 1907 respon, però, a una sèrie de circumstàncies propícies, com la victòria de la plataforma integrada per les forces polítiques catalanistes, és a dir Solidaritat Catalana i l'elecció de Prat de la Riba com a president de la Diputació de Barcelona, o de la necessitat de solucionar les deficiències culturals, científiques i lingüístiques explicitades durant el Primer Congrés Universitari Català (1903) i el Primer Congrés de la Llengua Catalana (1906).

La importància històrica cabdal d'un organisme com l'Institut d'Estudis Catalans demanava certament un estudi en profunditat de la seua història interna. Balcells, actual president de la Secció Històrico-Arqueològica –la primera de les seccions que va tindre l'Institut– i Pujol són els autors de la primera part d'aquesta crònica, que repassa exhaustivament els quaranta anys que van des de la seua fundació fins a la postguerra. La complexitat d'un estudi com aquest es veu clarament reflectida en la varietat de fonts utilitzades per reconstruir la història d'una institució, que no ho oblidem, és bàsicament la història de les persones que l'han integrada o la integren. És per això que, al costat de les actes de les sessions

plenàries o dels informes inclosos en els anuals també trobem referències a llibres de memòries o epistolars de personatges relacionats amb la institució. No se'ns amaguen els draps bruts ni les picabaralles personals existents, com per exemple el sonat episodi de la destitució d'Eugeni d'Ors com a secretari general de l'Institut.

La història d'aquesta institució, doncs, no deixa de ser la crònica d'un objectiu assolit, almenys fins a la Guerra Civil: la posada en funcionament d'un organisme, que segons els autors, va contribuir al «procés de professionalització intel·lectual contemporani». Caldrà veure quin és el balanç que podem extreure a partir de la crònica de la segona etapa d'aquesta institució cabdal de la cultura catalana contemporània.

Isabel Moll

Per a una ciència social dels nostres temps

B. de Sousa Santos va coure aquest llibre al llarg dels anys en què va impartir el curs d'«Introducció i metodologia de les ciències socials» a la Facultat d'Economia de la Universitat de Coimbra. N'ha eixit, doncs, un llibre dialogant i ben pastat.

UN DISCURS SOBRE LES CIÈNCIES
INTRODUCCIÓ A UNA CIÈNCIA POSTMODERNA
BOAVENTURA DE SOUSA SANTOS

208 PÀGINES

EDICIONS DEL CREC I DENES EDITORIAL, XÀTIVA, 2003

És curiós que ens arribe aquest llibre quan és a punt de complir-se el primer quart de segle de la publicació de *La condition postmoderne*, de Jean François Lyotard. Un filòsof nostrat recordava fa poc, des de les pàgines de la premsa, fins a quin punt les pioneres intuïcions de Lyotard han anat acomplint-se implacablement en aquests darrers anys. Avui, ningú no es veu amb cor de negar ja la immersió de tots els nostres aparells discursius sota el paradigma de la molt blasmada i probablement mal entesa postmodernitat.

Precisament aquesta *Introducció a una ciència postmoderna*, de Boaventura de Sousa Santos, comença declarant que no tenim més remei que considerar la nostra època «una època de transició entre el paradigma de la ciència moderna i un nou paradigma, de l'emergència del qual van acumulant-se els senyals, i la que, a falta d'una millor designació, anomenem ciència postmoderna».

En realitat, quan parla de ciència, Soussa es refereix a les ciències socials, però és precisament des del basament social que no vol evitar una reflexió general sobre la metodologia científica. Per això, veu imprescindible un enfocament hermenèutic. En les seues paraules: «En reflexionar sobre les condicions de producció i apropiació del coneixement científic, la dimensió hermenèutica busca comprendre i desvelar la intel·ligibilitat social que envolta i s'interpenetra en les ciències socials, aquelles que són, en la societat contemporània, instruments privilegiats d'intel·ligibilitat sobre allò social. La comprensió de l'esfera real social proporcionada per les ciències socials només és possible en la mesura que aquestes s'autocomprenen en aqueixa pràctica i ens la tornen, doblement transparent, a nosaltres que som el principi i la fi de tot allò que es diu sobre el món».

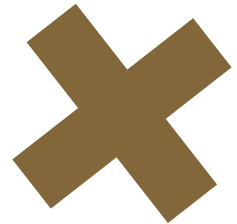
La reflexió hermenèutica, en aquest sentit, es fa necessària per a convertir la ciència en un objecte que ens siga familiar i no un ens estrany i fora de la nostra mida.

Aquest llibre busca fer, en definitiva, una reavaluació de la pràctica científica, a partir de la crítica dels corrents dominants de l'epistemologia i de la reflexió hermenèutica, per tal d'apro-

fundir el diàleg d'aqueixa pràctica amb les altres maneres de coneixement que informen el nostre món.

En el capítol de les consideracions negatives, només hauríem de parlar d'aquesta funesta mania que els ha entrat als practicants dels discursos socials de bastir un llenguatge paracientífic de difícil comprensió, dins la dèria de convertir aquests discursos en «científics». Això converteix molts passatges dels llibres en innecessàriament abstrusos.

Victor Cotlliure

Rerafons del nacionalisme fusterià: tot estava per fer!

L'articulació territorial d'un País Valencià «retrobat», la divisió comarcal, els estudis econòmics i demogràfics, la cerca de la complicitat financera d'una burgesia virtual, els contactes literaris «només?» amb el Principat, els avatars personals per guanyar-se el pa i la sal, les insídies miserables dels franquistes de sempre, la complicitat de l'amistat...

JOAN FUSTER, CORRESPONDÈNCIA VI,
AMB VICENT VENTURA I JOSEP GARCIA RICHART

ADOLF BELTRAN (ED.)

388 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA 2003

Heus ací el sisè lliurament de la correspondència fusteriana. Antoni Furió compta amb Adolf Beltran perquè en tinga cura del volum, el qual a la introducció resumeix la relació entre els tres interlocutors: Joan Fuster (Sueca 1922-1992) –el geni–, Vicent Ventura (Castelló de la Plana 1924-València 1998) –el gordo– i Josep Garcia Richart (Xàtiva 1929); segueixen 87 lletres entre Fuster i Ventura, 31 entre Fuster i Richart; a més d'un apèndix compost de dos articles de Ventura dedicats a la mort de Fuster més un article de Fuster dedicat a Ventura en l'homenatge que li dedicà la revista *Saó*. Tanca el llibre un índex onomàstic útil. Volum imprescindible per a bibliòmans.

Potser, veiem un Fuster més íntim, compromès i irritat, però sempre genial. Podem trobar 30 anys de relació i d'amistat, projectes, complicitats, maldecaps, renúncies, irritacions i

trencaments. Els tres es conegueren envers 1949 o 50. Les activitats públiques i compromeses del periodista Ventura i l'escriptor Fuster contrasten amb la discreció funcional de Richart, però tots tres mantingueren l'amistat a pesar de les discrepàncies polítiques i de les preferències culturals. El visceral Ventura se'ns mostra com un periodista que vol fer política. Agitador civil i representant del valencianisme polític –fundador del Partit Socialista Valencià–, les seues iniciatives empresarials i les relacions amb la burgesia valenciana van ser alhora ajut per als projectes nacionalistes de Fuster i un maldecap que portà al geni de Sueca a dimitir sovint de les nombroses obligacions, «marrons», de Ventura. Trobem els rerefons dels moments centrals de la transició política, els compromisos, els dubtes i les renúncies: el «Contubernio de Munich» causa de l'exili parisenc de Ventura. De l'altre costat Richart, de la mà de Ventura, discretament lligat a Fuster amb qui manté una relació sobre temes literaris i culturals. Hi ha les relacions amb els professors del Principat en la Universitat de València Miquel Terradell, Joan Reglà, Ernest Lluch i Josep Fontana; la prehistòria del moviment per l'escola valenciana al col·legi Tramuntana, projecte costejat amb els

diners de Ventura i Fuster (amb Josep Lluís Blasco, Adela Costa, Tàrrega...); els amics de Fuster: Iborra, Palàcios... Els escriptors i literats: Riba, Espriu, Pla, Castellet... Ventura i Richart comencen la correspondència amb Fuster, des de la revista *Claustro* escrivint en castellà, conseqüència d'aquella educació castradora, però primer Richart i després Ventura adopten el seu valencià oral per a respondre Fuster que sempre ho tingué clar i que demostra la seua fluïdesa en l'expressió escrita (català, castellà, francès).

Francesc Collado

3i4

L'evolució territorial de Valldigna

Per entendre la complexa organització territorial actual –que condiciona de forma tan determinant la vida de les persones– cal estudiar el seu origen històric i la seua evolució. Això és el que planteja aquest treball referit al territori de Valldigna.

LA VALLDIGNA. TERME I TERRITORI

FRANCESC TORRES I FAUS

FOTOGRAFIES DE FRANCISCO MESTRE

COL·LECCIÓ «VALLDIGNA», 8

158 PÀGINES

EDICIONS LA XARA, SIMAT DE LA VALLDIGNA, 2003

Francesc Torres és un dels especialistes més importants en l'estudi de l'origen i el desenvolupament de les divisions territorials valencianes. La seua tesi doctoral, *Les decisions administratives històriques i l'ordenació del territori del País Valencià*, llegida el 1996 i publicada només en part –*Evolució del mapa municipal valencià*, La Xara, 1999– n'ha esdevingut una obra de referència obligada. En aquest nou llibre, Torres aplica les directrius metodològiques generals, establertes en els dos treballs esmentats, a l'anàlisi de l'ordenació del territori de Valldigna des de l'arribada de les tropes cristianes en el segle XIII, fins la creació del municipi de Barx el 1835 i la partició del terme mancomunat de la Foia Alta –Simat i Benifairó– en 1837, moment en què queda definitivament configurada l'organització territorial que ens ha arribat a l'actualitat.

El treball s'estructura en dues parts.

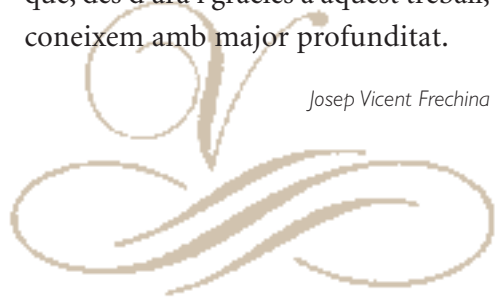
La primera estudia l'evolució del terme general de Valldigna i els diversos conflictes que s'hi suscitaren al llarg del segle XIV amb diversos municipis de la rodalia –Cullera, Alzira, Xàtiva, Gandia– per la demarcació d'aquest terme, una entitat territorial per a la qual l'autor apunta un origen preromà i que, consolidada durant la dominació musulmana per la seua adscripció al castell o *husun* d'Alfàndec de Marinyén i, després de la conquesta cristiana, a la senyoria del monestir de Valldigna, va perdurar fossilitzada fins l'abolició dels senyorius al segle XIX.

La segona part aborda la configuració del mapa municipal de Valldigna que té els seus orígens en les aljames musulmanes, per bé que no resta definitivament instituit fins els primers embats liberals del segle XIX quan l'abolició del règim senyorial i l'establiment d'una nova legislació contrària als vincles col·lectius i mancomunats, propiciaren la divisió del terme general en els quatre termes municipals actuals: Tavernes, Simat, Barx i Benifairó.

El treball, confegit amb rigor i fent ús d'un abundant aparell erudit, no aconsegueix, però, eludir algunes vacil·lacions toponímiques en la denominació del territori estudiat; vacil·lacions, d'altra banda, molt habituals en els textos

contemporanis. Cal emprar l'històric i genuí «Valldigna» –Simat de Valldigna, Monestir de Santa Maria de Valldigna– o optar per la forma moderna amb l'article, «la Valldigna»? L'autor sembla decantar-se per aquesta darre- ra, ja des del mateix títol de l'obra, com també ho fa el nomenclàtor oficial. Trobe, tanmateix, que fóra bo en els textos cultes començar a desprendre's de l'article sobrer i regularitzar la toponímia històrica d'aquest territori que, des d'ara i gràcies a aquest treball, coneixem amb major profunditat.

Josep Vicent Frechina

Contra l'absolutisme de l'autor i el despotisme del lector

Davant la necessitat de mantindre un punt de vista crític amb les imatges que consumim, l'autor aposta per una anàlisi formal de les pel·lícules com l'única manera d'interpretar-les al marge de gustos personals i mètodes teòrics confeccionats a priori.

LOS PLACERES DE LA VISTA. MIRAR, ESCUCHAR, PENSAR

IMANOL ZUMALDE ARREGI

COL·LECCIÓ «TEXTOS», 24

218 PÀGINES

EDICIONS DE LA FILMOTECA-IVAC, VALÈNCIA, 2003

Interessant aportació al debat sobre l'àmbit de la interpretació fílmica. Seguint el treball d'Umberto Eco, Imanol Zumalde considera que cal abandonar les posicions «fonamentalistes» que sobre aquesta qüestió han mantingut els teòrics en els últims anys. Unes posicions que han passat d'un punt de vista essencialista, on l'única interpretació possible i vàlida era la de l'autor, al postulat postmodern, de moda darrerament, que manté que els textos es poden interpretar indefinidament i on el «tot s'hi val» del lector s'ha convertit en dogma de fe.

En un intent de desmarcar-se d'aquest culdesac teòric, Zumalde incideix en la necessitat de centrar-se només en els elements cinematogràfics per a dotar de significat un text, en aquest cas, una pel·lícula. És a dir, la descripció de *què* es diu, propòsit de qualsevol interpretació, passa indefugiblement pel *com* es diu, de manera que l'estudi de la posa-

da en escena, el muntatge o la planificació, esdevenen elements claus en la producció de sentit.

Aquesta concepció, de marcat caràcter estructuralista, s'enfronta a dos plantejaments que abunden en la crítica cinematogràfica. D'una banda, l'anàlisi basada en la cinefilia o els gustos personals del crític que, tot i ser molt respectables, per a Zumalde destil·len una rigorositat científica molt discutible; i de l'altra, les interpretacions deutes de teories com la psicologia o el feminisme, que s'importen al cinema amb resultats, moltes vegades atractius, però codificats en excés i on les modes metodològiques marquen el resultat de les investigacions. Per a il·lustrar la seua posició, l'autor ofereix cinc treballs sobre altres tantes obres mestres del cinema, molt distintes entre sí i d'èpoques i realitzadors diversos: *Angel* d'Ernest Lubitsch, *El gran dictador* de Charles Chaplin, *Dies Irae* de Carl Theodor Dreyer, *Viridiana* de Luis Buñuel i *Psicosi* d'Alfred Hitchcock. Fent valer una marcada voluntat didàctica, anem descobrint com el fora de camp aporta informació i elegància a l'obra de Lubitsch, com la genialitat de Chaplin radica en dir tot el que diu amb una posada en escena més bé senzilla, o com la utilització de diversos elements sonors i visuals conformen el

significat blasfem de la pel·lícula de Buñuel. Unes conclusions, però, que no s'extreuen de la voluntat personal de l'autor, sinó de la minuciosa anàlisi d'algunes de les escenes més representatives d'aquestes pel·lícules. D'aquesta manera, el lector, de la mà de Zumalde, esdevé testimoni directe de la manca d'arbitrarietat en la producció de sentit d'aquests textos.

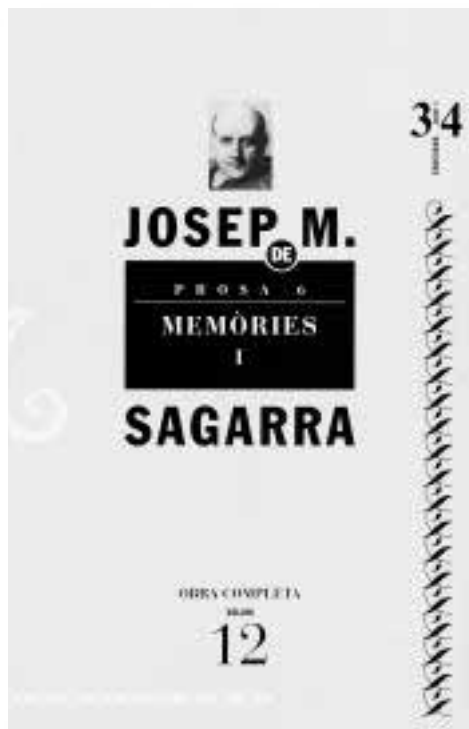
En definitiva, Zumalde ens ha deixat un treball atractiu i honest, que propugna la vigència de la semiòtica (l'estudi dels signes: imatges, paraules, sons) per a la interpretació de pel·lícules. Una teoria que es configura com l'única manera de poder desenvolupar, tant en l'espectador com en l'estudiós, una mirada activa i crítica en una societat com l'actual, en què la velocitat i la saturació en el consum d'imatges ens deixa poc espai per a la reflexió.

Àlvar Peris

La perspectiva de Sagarra

«Us explicaré, per dir-ho en poques paraules, la història de la meua vida». En aquest primer volum, un Sagarra sense *literatura* fa la història de la seua genealogia familiar i comença la de dues infàncies que corren juntes: la seua i la del segle xx.

MEMÒRIES I. OBRA COMPLETA, VOLUM 12

JOSEP M. SAGARRA

NARCÍS GAROLERA (ED.)

501 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2003

Primer volum dels tres d'aquesta edició crítica de les memòries de Sagarra, publicades per primera volta l'any 1954, quan encara vivia l'autor (1894-1961). Amb la particularitat que acaben el 1918, és a dir, amb un jove Sagarra de vint-i-cinc anys! El projecte inicial, evidentment, era dilatar-les molt més. El present volum inclou la primera part i mitja de la segona, de les cinc que componen l'obra. L'excés d'aparell crític, no sempre imprescindible (nombroses variants que atenen el manuscrit original, a peu de pàgina), enfarrega la fluïdesa de la lectura: assabentar-nos de les vacil·lacions ortogràfiques de Sagarra, per exemple, no deuria interrompre l'agilitat del seu text. La primera part, «Cendra i ànimes», obstinada i una mica demencial recerca genealògica, aprofita els documents desenterrats pel pare de l'autor; Sagarra escorcolla la història de la família des del primer membre detectat, l'any 1524, amb la qual cosa ens escriu una mena d'història domèstica i irregular de Catalunya. En el cas dels Sagarra, caçadors d'abellidores pubilles, una història d'engreixament patrimonial a base d'elaborades i reeixides estratègies matrimonials.

«La matinada», segona part, descriu la infància enyorada de l'autor: la casa del barceloní carrer de Mercaders, els es-

tius a Santa Coloma de Gramanet, el descobriment de la literatura, etc. Mereixen un esment elogiós els nombrosos i apreciables retrats que hi executa. Ja vell, Sagarra proclama en la precipitada nota final, en una característica *captatio benevolentiae*, que el seu únic objectiu literari és distreure, commoure una mica. L'habitual cinisme aristocràtic i optimista dóna pas deliberat i explícit a la tendresa i a la nostàlgia. Ací, ara, ja no pretén regirar les vísceres de la burgesia. Un tret cridaner és el distanciament: el narrador defuig el to íntim, observa la seua biografia com si fos la d'una altra persona, amb mínimes dosis de subjectivitat. Hi ha una voluntat de testimoni, doncs, de crònica individual, familiar, però també –i sobretot– d'un temps, d'una societat, els membres de la qual desfilen sota el seu microscopi entomològic i cubista.

Sense una estructura narrativa preconcebuda, sense artificis cronològics ni argumentals, sense ficció, Sagarra ens lliura la història d'una família, la seua, i la infància del segle xx, a través de la seua pròpia. I fet inhabitual, hi ha únicament l'egotisme necessari per a mantenir-hi el fil argumental. El protagonista real és l'exterior: un cas singular en el gènere memorialista.

Albert Toldrà

Margulis al descobert

A través d'una sèrie de textos brillants, aquest llibre ens mostra les línies principals de recerca de Lynn Margulis. Aquesta destacada biòloga ha transformat la seua disciplina amb els seus treballs i ha demostrat que és possible fer ciència defugint els valors imperants en l'actual marc mundial.

UNA REVOLUCIÓN EN LA EVOLUCIÓN

LYNN MARGULIS

COL·LECCIÓ «HONORIS CAUSA», 20

374 PÀGINES

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA, 2003

La biologia en les últimes dècades està obtenint un protagonisme, dins de la ciència, que abans només era concedit a la física. Cada cop són més els nous centres de recerca i les inversions en aquesta matèria. I cada cop és més habitual que apareguen notícies de temàtica biològica o biomèdica als mitjans de comunicació.

En aquest context, apareix la figura de Lynn Margulis, com una de les biòlogues més reconegudes. Una biòloga que ha transformat el seu camp amb teories tan trencadores i importants com la teoria endosimbiòtica i hipòtesis que encara suposen un tema central de discussió en biologia com és la Hipòtesi Gaia. Tot açò, i molt més, justifica que la Universitat de València investís a Lynn Margulis com a doctora *honoris causa* el passat curs. Fet que ha estat motiu de la publicació d'aquest llibre.

El llibre comença amb els discursos pronunciats a l'acte d'investidura: amb la *Laudatio* acadèmica pronunciada pel Dr. Juli Peretó; amb la *Lectio* pronunciada per la Dra. Lynn Margulis; i amb les paraules de cloenda del Dr. Pedro Ruiz. Després continua amb una bibliografia molt extensa que ens permet conèixer l'immens treball realitzat per Margulis i finalment passa a allò que constitueix el gruix del llibre: els escrits seleccionats.

La selecció d'articles i capítols de llibre (escrits per Margulis sovint amb altres coautors o coautores) que s'agrupen en aquest llibre constitueixen una molt bona mostra del seus treballs més influents i trencadors. En aquests s'expliquen les seues teories i hipòtesis més destacades i es mostra que una altra manera de fer ciència és possible. I tot açò ho fa de manera clara per tal que qualsevol persona interessada i amb una certa base en biologia ho pugua entendre.

Els treballs de Margulis han situat els microorganismes en el lloc destacat que es mereixen dins de la biosfera. Margulis ha demostrat com els bacteris es fusionaren per donar la cèl·lula eucariota, de la qual estem formats tots nosaltres, a l'igual que la resta d'animals, plantes i protoctistes. També ha demostrat el paper que juguen en la re-

gulació del medi on, per exemple, contribueixen al manteniment de les proporcions de gasos atmosfèrics. I, per descomptat, mai no s'oblida d'explicar el paper tan fonamental que tenen en la nostra biologia més immediata (els bacteris constitueixen el 10% del nostre pes en sec).

Tanmateix la seua aportació no és únicament aquesta. Cal destacar, també, la seua crítica a la compartimentació i superespecialització de la ciència actual i la seua crítica als valors que sovint impulsen aquesta ciència. Com ella afirma, cal tenir molt present que «els científics, com qualsevol persona, generen informació per donar suport a aquells que els paguen». Enfront d'aquesta realitat Margulis realitza una ciència diferent, una ciència que defuig la terminologia militar i econòmica (que inunda la biologia actual) i que no pretén una objectivitat impossible en separar l'observador d'allò que observa.

Ximo Guillem

Cap on va Quebec?

Com en qualsevol altra nació del món, la història i la situació geogràfica determina la imatge que en té d'ella mateixa. Aquest llibre vol aproximar-nos a la realitat nacional de Quebec, un país del «nou món» que encara no té resolta la qüestió nacional.

LA NACIÓ QUEBEQUESA. FUTUR I PASSAT

GÉRARD BOUCHARD

COL·LECCIÓ «EL MÓN DE LES NACIONS»

202 PÀGINES

EDITORIAL AFERS-UNIVERSITAT DE VALÈNCIA,
CATARROJA-VALÈNCIA, 2003

Quebec presenta a hores d'ara una especificitat nacional ben característica. Mentre les elits del país viuen ancorats en la «mare pàtria» francesa, les classes populars miren cada vegada més cap al sud, cap al monstre nordamericà creador d'una cultura uniformitzadora i destructiva d'allò que no represente l'«american way of life». I pel mig, hi ha Canadà. Malgrat gaudir d'una autonomia ampla, Quebec no acaba de trobar-s'hi en la federació canadenc, de majoria anglòfona. Bona mostra d'això han estat els dos referèndums d'autodeterminació celebrats fins ara (en 1980 i 1995, respectivament) que revelen una clara fissura entre la població quebequesa pel que fa a la qüestió nacional. Es pot dir, del resultat dels referèndums, que la meitat de la població vol mantenir la federació i que l'altra meitat vol la independència.

No és d'estranyar, doncs, que se'n parle, i molt, de la qüestió nacional quebequesa i de la recerca d'un model de societat. De fet, entre aquestes elits que comentàvem adès ja estan sorgint veus entre els intel·lectuals que vindiquen una forma de vida estrictament quebequesa. Sense la tutela de França i sense l'amenaça fogacitadora dels EUA. És en aquest posicionament que trobem Gérard Bouchard i el seu llibre

La nació quebequesa. Futur i passat. Bouchard planteja que ja ha arribat l'hora de considerar la societat quebequesa «no només dintre de les seues relacions històriques amb França (...) sinó també com una col·lectivitat nova en tant que resultat d'una història que li és pròpia» i per aconseguir-ho es mostra partidari de «redissenyar els marcs de la nació, oberta des d'ara a tots els habitants del Quebec» la qual cosa implica «eixamplar el cercle de la pertinença i la identitat nacional més enllà dels ciutadans d'origen canadencofrancès per tal d'incloure els angloquebequesos, els autòctons i totes les altres comunitats culturals».

Com dur a terme aquest procés és el que l'autor ens planteja al llarg de les tres parts que formen el llibre i que desenvolupen en una proposta per reescriure la història de la nació quebequesa en els paràmetres proposats anteriorment.

D'alguna manera aquest debat no ateny únicament Quebec, sinó que també s'està gestant en les nacions de la vella Europa. La nació, doncs, es troba immersa en un procés de debat intern per trobar fórmules d'adaptació a un món canviant com més va més ràpidament.

Marc Candela